

CO BY SE STALO, KDYBY...

JAN BAUER

... Jana Husa
neupálili
v Kostnici

... Jana Žižku
oběsili
v Českých
Budějovicích

... Albrecht z Valštejna
se stal českým králem

... Jaroslav Hašek dostal
Nobelovou cenu

*Co by se stalo,
kdyby...*

© Jan Bauer
© Nakladatelství Petrklíč
ISBN 978-80-7229-245-5

Jan Bauer

*Co by se stalo, kdyby...
aneb Alternativní dějiny
Čech a Moravy*

OBSAH

Historie nezná žádné kdyby?	7
Moravský král Mojmír II. porazil Maďary	11
Kníže Václav přemohl své vrahy	25
Boleslav Chrabrý připojil Čechy k Polsku	41
Přemysl Otakar II. triumfoval na Moravském poli	49
Karla IV. otrávil v severní Itálii	61
Jana Husa neupálili v Kostnici	71
Jana Žižku oběsili v Českých Budějovicích	81
Prokop Holý slavně zvítězil u Lipan	95
Ludvík Jagellonský rozdrtil Turky u Moháče	123
Vilém z Rožmberka usedl na polský trůn	133
Bitva na Bílé hoře se nekonala	143
Albrecht z Valdštejna se stal českým králem	161
Jan Sladký Kozina dostal milost od císaře	177
František Palacký byl zvolen prvním českým prezidentem	185
Jaroslav Hašek dostal Nobelovu cenu	193
Výběr z literatury	203

HISTORIE NEZNÁ ŽÁDNÉ KDYBY?

Pojďme si trochu hrát a představme si, jak by vypadaly české dějiny, kdyby se odehrály trochu jinak. Podívejme se na některé významné historické události, představující jakési uzlové body na přímce času. Stačilo by přece, aby dopadly malinko jinak, a historie by hned dostala jiný směr, mnohé dějinné postavy by se propadly do bezvýznamnosti a jiné, zapomenuté, by byly naopak povýšeny na piedestal slávy a proslulosti. Co víc, například opačný výsledek té či oné bitvy mohl změnit osudy nejen naší země, ale i okolních zemí, ba celé Evropy. Nebo snad ne? Že by se dějiny prošly nějakou slepou větví a zase se vrátily do původního směřování? Kdož ví! Jen uvažte, že by praotec Čech neskončil na Řípu, ale pokračoval v cestě dál a došel až na mořský břeh! Co by to znamenalo pro český národ? V první řadě bychom měli moře, jak nám přisoudil už geniální Shakespeare v Zimní

pohádce, samozřejmě velké přístavy a jistě i námořní flotilu, takže zahraniční turisty bychom nelákali na Karlštejn nebo Český Krumlov, ale na sluncem prohřáté pláže.

Že je to jen zbytečné snění a žádný praotec Čech nikdy nebyl? Dobrá, zkusme si představit něco jiného, skutečnějšího. Stačilo by například, aby bitva na Moravském poli dopadla právě opačně. Tedy že by český král „železný a zlatý“ Přemysl Otakar II. porazil římského krále Rudolfa Habsburského. No uznejte, že pak by svět skutečně vypadal poněkud jinak. Už jen proto, že rakouské země by se nikdy nedostaly do rukou habsburského rodu.

Jenže historie nezná žádné kdyby. Tohle tvrzení vám bude do omrzení opakovat každý své odborné cti dbalý historik. Dějiny dopadají tak, jak právě dopadají, třebaže v každém okamžiku, který právě prožíváme, máme větší či menší šanci je

nějakým způsobem změnit. Samozřejmě ne zcela, ale v drobnostech, z jakých se, jak známo, skládá celkový obraz skutečnosti. Stačí zabrousit do úplných maličkostí. Představte si například, že se teď místo dalšího psaní zvednu od počítače a vyrazím do nejbližší hospody na pivo nebo vyvenčit našeho psa Denise. Tato kniha zůstane rozepsána, možná dokonce nedopsána, já se totiž v hospodě zdržím a při sezení nad pivem nebo na procházce se psem dojdou k závěru, že psát takovouhle knížku postrádá jakýkoliv smysl. Skutečně? Potíž spočívá v tom, že mě do hospody nic netáhne, náš Denis si spokojeně ňufá po zahradě a mě naopak stále více přitahuje tato zvláštní hra na představu, co by se stalo, kdyby...

Nebudu v tomto ohledu zdaleka první. Už zakladatel moderní české historiografie František Palacký neodolal pokušení a v souvislosti se zánikem Velkomoravské říše uvedl: „...Kdyby trůn moravský odolal byl návalu maďarskému..., Čechové, okolnostmi puzeni, byli by tím spíše ku příbuzné Moravě se připojili...“ A jedním dechem doplnil svůdnou představu sjednocené mocné říše západních

Slovanů: „...kdyby vévodové čeští byli všechny okolní kmeny slovanské pod žezlo své uvedli, tudíž celý někdejší způsob a důklad říše moravské v Čechách obnovili...“

Kdybychom dále listovali v Dějinách národu českého v Čechách a na Moravě, našli bychom ještě další Palackého spekulativní úvahy. Jenže pozitivistická škola, představovaná zejména profesorem Jaroslavem Gollem, podobné kousky z historie vyloučila. Dějiny se podle ní odehrály tak, jak se odehrály, a historikové mají za povinnost je přesně popsát, a ne se uchýlovat k nějakým pochybným spekulacím. Jenže ono to ani s přesným popisem dějin nebývá právě jednoduché. Nejlépe si to uvědomíme, porovnáme-li vzpomínky pamětníků na zcela stejnou událost. Ukáže se totiž, že každý ji viděl trochu jinak, každý na ní akcentuje něco odlišného, a to už vůbec nehovořím o tom, s jakou skepsí posuzuje takový pamětník výklad nedávných dějin v podání historika, který popisovanou událost nezažil, ale pouze ji zprostředkovává pomocí sobě dostupných pramenů. Sám jako více pamatující mívám někdy při čtení prací

mladých historiků o době před takovými čtyřiceti lety občas pocít, že jsem zřejmě žil někde zcela jinde, nejspíše na jiné planetě. A to si ti erudovaní odborníci rozhodně nehráli na – co by se stalo, kdyby...

Zkusme se teď pustit do té zvláštní hry na „kdyby“ historii. Odborně se jí říká alternativní nebo také virtuální. Ukážeme si, že to není tak zcela zatraceníhodná zábava, jak by se snad mohlo vážným a seriózním dějepiscům zdát. Ostatně někteří z nich, Palackého jsem tady už zmínil, dávno před námi propadli kouzlu té podivné hry na náhody s opačným znaménkem. Vždyť někdy opravdu stačilo málo a dějiny se mohly ubírat zcela jiným směrem. Například kostnický koncil neměl žádný zájem na upálení pražského mistra Jana Husa, mohl být ještě velkorysejší,

sám Hus ústupnější a kdo ví, jak by to nakonec dopadlo?

Ještě před časem by podobné spekulování o minulosti nalezlo místo jedině ve sci-fi literatuře. Dnes už se však ani profesionální historikové podobným úvahám nebrání, jak o tom svědčí třeba kniha Nialla Fergusona *Virtuální dějiny*, před časem přeložená i do češtiny, nebo česká kolektivní práce *Co kdyby to dopadlo jinak?* (Křižovatky českých dějin). Upřímně řečeno, autoři druhé z uvedených publikací se z opatrnosti drželi se svou fantazií poněkud při zdi, a navíc se zabývali pouze novějšími českými dějinami. Já jako autor literatury faktu ale také historických románů nemusím zase až tak přísně dbát o své profesionální renomé. Mohu si hrát s dějinami podle libosti a doufám, že i vy, čtenáři, se ke mně rádi přidáte.

MORAVSKÝ KRÁL MOJMÍR II.

**PORAZIL
MAĎARY**

Moravský vládce Mojmir II. seděl pevně na hřbetu koně a přivřenými očima přehlížel šiky svého vojska. V duchu ho hřálo pomyšlení, že ačkoliv Bavoři mu poslali na pomoc jen více méně symbolický oddíl, dostavil se jeho mladší bratr Svatopluk II. Včera večer si podali ruce a nepadlo mezi nimi ani slovo výčitky. Mojmir si v duchu umínil, že se bude chovat tak, jak mu to doporučil jeho rádce, moravský arcibiskup Gorazd. Co bylo, to bylo, nyní je čeká společný boj proti těm ukrutným pohanům a je věcí každého křesťana, aby se chopil meče a hájil svou víru a svou zem. „Možná že v boji padnu, pak bude dobře, že je Svatopluk po mém boku,“ v duchu uvažoval moravský král. „Je sice zbrklý a prchlivý, ale v jádru nikoliv špatný. Jednou z něho bude dobrý vládce.“ Lehký úsměv mu přelétl přes rty. „Když zvítězíme, bude chtít podíl na mé moci, jako ho chtěl vždycky. Ach co, snad se nějak domluvíme!“ Mojmir zaplašil myšlenky na budoucnost, zvedl pravici a zvolal: „Za Ježíše Krista a za Moravu!“ Mnohohlasý řev mu byl odpovědí. Mnohatisícové moravské vojsko vyrazilo Maďarům vstříc.

Mojmirův otec kníže Svatopluk se dostal na moravský trůn podrazem na svého před ním vládnoucího strýce Rostislava. Východofranský král Ludvík Němec v roce 869 vytáhl s vojskem na Moravu, ale nepodařilo se mu ji pokořit silou. Zato jeho syn Karloman zpusťošil Nitransko a donutil zde vládnoucího Rostislavova synovce Svatopluka, aby s ním uzavřel separátní mír, a učinil z něj svého poslušného vazala.

Rostislav zřejmě tušil, že se ho synovec chystá zradit, a proto ho v květnu 870 pod záminkou slavnostní hostiny pozval na hradiště, které dnešní archeologové nazývají Valy u Mikulčic. Ve skutečnosti se snad jmenovalo Rostislavgrad nebo stejně jako řeka, která ho obtékla – Morava. Svatopluk pochopil, že pozvání je pastí, a proto

Stříbrné nákončí s postavou žehnajícího kněze z Velké Moravy

naopak sám nachystal svému strýci léčku. Podařilo se mu ho zrádně zajmout a vydat svému novému spojenci Karlomanovi. Ten ho pak dal okamžitě dopravit ke dvoru svého otce Ludvíka Němce. Výcho-dofranský král postavil v Řezně Rostislava před soud jako údajného zrádce a za trest ho nechal oslepit. Moravský kníže byl pak doživotně uvězněn v řezenském klášteře sv. Jimrama.

Na moravský trůn měl nyní usednout Rostislavův synovec Svatopluk, ovšem Karloman mu příliš nevěřil. Vcelku oprávněně předpokládal, že když zradil vlastního strýčka, o to snadněji zradí jeho. A tak raději svěřil správu Moravy franským hrabatům Vilémovi a Engišalkovi a Svatopluka vsadil do vězení. Jenže Moravané se proti cizímu protektorátu vzbouřili a v domnění, že je Svatopluk mrtev, zvolili svým knížetem jakéhosi Sklagamara či Slavomíra, patrně rovněž příslušníka rodu Mojmirovců. Karlomanovi došlo, že se při ovládnutí Moravy bez Svatopluka neobejde. Pustil ho tedy z vězení a postavil do čela armády, která měla potlačit povstání Moravanů. Svatopluk ale před rozhodující bitvou přeběhl ke svým lidem. Fuldské anály o něm uvádějí: „...Svatopluk, zatímco ostatní strojili tábor, vešel do dřívějšího hlavního města Rostislavova a hned po slovanském způsobu, nedodrží daného slova a zapomněv své přísahy, obrátil síly a svou snahu ne k přemožení Sklagamara, nýbrž k pomstění pohany učiněné mu od Karlomana. Potom napadl s velkým vojskem v táboře nic netušící a nedostatečně se chránící Bavorý a mnoho jich zajal živých, ostatní téměř všechny pobil, vyjma těch, kteří se dříve opatrně vzdálili z tábora. A všechna radost Noriků z mnoha dřívějších vítězství obrátila se ve smutek a nářek...“

Moravané uštědřili Frankům drtivou porážku a v boji zahynuli i představitelé okupační moci Vilém a Engišalk. Svatopluk se pak dohodl se Sklagamarem a ostatními velmoži a ti ho uznali za svého knížete. Protože v průběhu povstání byli z Moravy vyhnáni bavorští kněží, musel je nový panovník nějak nahradit. Podpořil proto iniciativu nového papeže Hadriána II., který jmenoval byzantského učence Metoděje, jeho bratr Konstantin mezitím v Římě zemřel, arcibiskupem panonským a moravským. Při cestě do Panonie k tamnímu vládci Kocelovi však Metoděje zajali bavorští

biskupové a dva a půl roku ho drželi v klášteře Ellwagen ve Švábsku. Teprve po nátlaku papeže byl propuštěn a v létě roku 873 byl v doprovodu papežského legáta slavnostně uveden na Moravu, kde ho přijal Svatopluk a „dal mu do správy všechny chrámy a kleriky na všech hradech“.

Svatopluk tak sice dosáhl církevní samostatnosti, ale musel odrazet útoky východofranských vojsk, která chtěla pomstít svou předcházející porážku. Nakonec sám moudře nabídl Ludvíku Němcovi mír, slíbil mu zachovávat věrnost a pravidelně odvádět daň. Mírová smlouva uzavřená v roce 874 ve Forchheimu uvolnila moravskému knížeti ruce k vlastním dobovatelským plánům. Jak se píše v legendě Život sv. Metoděje, „moravská oblast se začala šířit na všechny strany a úspěšně porážet své nepřátele, jak sami vždy vyprávějí“.

Sotvaže Svatopluk uzavřel s Ludvíkem Němcem zmiňovanou mírovou dohodu, napadl území slovanského kmene Vislanů v Malopolsku. V Životě sv. Metoděje je o tom výmluvná zmínka: „Jeden velmi mocný kníže pohanský sídlící na Visle tupil křesťany a činil jim násilí. Metoděj mu vzkázal po poslech: ‚Dobré ti bude, synu, dáš-li se pokřtít dobrovolně ve své zemi, abys nemusel být pokřtěn násilně jako zajatec v cizí zemi. Pak vzpomeň si na mne.‘ To se i stalo.“ Prostě Svatopluk přinesl Polákům křesťanství, ať se jim to líbilo, nebo ne. Podobně si počínal i mezi slovanskými kmeny na horním toku řeky Tisy v dnešním východním Maďarsku. I tady mu údajně pomohl svatometodějský „zázrak“. „Jindy zase bojoval Svatopluk s pohany,“ praví se v legendě Život sv. Metoděje, „a neměl žádný úspěch, ale otálel, tu Metoděj, ježto se blížila mše svatého Petra čili služba, poslal mu tento vzkaz: ‚Jestliže mi slíbíš, že strávíš svátek Petřův se svými vojíny u mne, důvěřuj v Boha, že ti je vbrzku vydá.‘ Což se i stalo.“

Nepochybně to však nebyl zázrak, ale síla velkomoravské armády, co způsobilo pokoření ještě pohanských slovanských kmenů. Podle Fuldských letopisů prý moravský král, když v letech 883 až 884 válčil v Panonii, „vše pohltil jako vlčí tlamou, neboť měl takové množství v tom tažení, že na jednom místě bylo vidět jeho vojsko přecházet od svítání až do západu slunce.“ Historikové to

přepočítali na asi 8000 jezdců, 25 000 pěšáků a 1000 vozů. V té době to byla vskutku úctyhodná síla. Není divu, že pokořil nejen Malopolsko, ale i Kocelův panonský stát a zřejmě i nynější Srbsko. Došlo také na Čechy, původně poplatné Východofranské říši. Zde si zavázal mladého knížete Bořivoje, kterého na Moravě pokřtil arcibiskup Metoděj. Naskytá se přitom otázka, zda Bořivoj a Svatopluk nebyli dokonce spřízněni. Podle některých pramenů byla Svatožizna, první manželka moravského krále, Bořivojova sestra. Fuldské letopisy k roku 871 uvádějí, že „Slované moravští svatbu strojí“. Svatební průvod, který doprovázel knížecí nevěstu z Čech na Moravu, měl 644 koní a stejný počet bojovníků se štíty. Frankové ho však přepadli a zmocnili se obrovské kořisti. Kdo jiný se mohl na Moravě ženit než Svatopluk, který se právě tehdy stal knížetem? Takový svatební průvod nemohl být přece vypraven k nějakému druhořadému velmoži. V každém případě Svatožizna zemřela mladá na blíže neuvedenou chorobu už v roce 873.

Svatopluk stál v čele mohutné říše zahrnující jak celé bývalé Československo, tak i část Polska, patrně celé Maďarsko a část Srbska. Nebyl už pouhým knížetem jako jeho předchůdci Mojmir I. a Rostislav, ale skutečným králem. Jeho mimořádné postavení mezi říšemi franskou na západě a byzantskou na východě potvrdil i papež Jan VIII., který mu v roce 880 udělil zvláštním privilegiem přímou a bezprostřední patronaci svatého Petra a apoštolského stolce, a to s výslovným „pomínutím všech jiných světských vládců“. Svatopluk je v tomto privilegiu dokonce označen za „jediného syna“ svatého Petra a jeho vikáře. Takový titul uděloval papež jen císařům a čekatelům této hodnosti. O pět let později potvrdil moravskému vládci „patronaci svatého Petra“ i nástupce Jana VIII. Štěpán V. Bez nadsázky můžeme říci, že tak mocným a všeobecně uznávaným panovníkem byl v našich zemích až římský císař a český král Karel IV.! Svatopluk z toho však nikterak nezpychl, byl totiž nejen zdatným válečníkem, ale i obratným diplomatem. Aby si pojistil územní zisky v Panonii a také v Čechách, neváhal v roce 884 uzavřít mír s císařem Svaté říše římské Karlem III. Tlustým a dokonce mu složit manský hold. Udělal to docela ochotně, protože věděl, že takový akt je jen formalita. Ostatně pravnuK Karla

Velikého Karel III. řečený Tlustý, ve skutečnosti nešťastný epileptik, měl jen prázdný titul císaře bez skutečné moci a vlivu.

Velká Morava však vnitřně nebyla tak pevnou říší, jak by se podle vojenských a diplomatických úspěchů krále Svatopluka mohlo zdát. Náboženské konflikty mezi Římem a Byzancí se promítly i do Metodějovy moravsko-panonské arcidiecéze. Zejména když se nově zřízeného biskupského stolce v Nitře, a tím pádem i úřadu Metodějova sufragána ujal franský kněz Wiching, zásadní odpůrce slovanské liturgie. Spor obou církevních velmožů brzy nabyl poněkud hysterické podoby, když Metoděj exkomunikoval Wicinga z církve a dosadil na jeho místo svého žáka, rodilého Moravana Gorazda. Svatoplukovi nezbylo než předložit celý případ k posouzení papeži Štěpánovi V., který dal za pravdu Wicingovi, sám napadl slovanskou liturgii a Metodějovi vytkl, že se přidržuje byzantských bludů.

Uprostřed církevních hádek arcibiskup Metoděj 6. dubna 885 zemřel. „Učedníci jej zavinuli do rubáše a učinili mu důstojné počty, smuteční obřady vykonali latinsky, řecky a slovansky a pochovali jej v katedrálním chrámu,“ jak se uvádí v staroslovanské svatometodějské legendě. Svatopluk pak v souladu s papežským nařízením vyhnal ze země všechny kněze, pokud se nezřekli slovanské liturgie. Opět to byl od něj především politický tah. Náboženské spory Velkou Moravu vnitřně oslabovaly a jemu záleželo na jejím upevnění, a nikoliv na liturgickém jazyce.

V roce 887 se zmocnil vlády ve Východofranské říši Karlománův syn Arnulf Korutanský. Velkomoravský král s ním v roce 890 obnovil mírovou dohodu a zavázal se nadále platit poplatky, aby zabezpečil svůj stát a zejména aby si udržel vládu v Čechách, které dříve spadaly do franské sféry vlivu. Jenže Arnulf se cítil dostatečně silný a nemínil dohodu vážně. Zvláště když k němu přeběhl Wiching, který dal před úřadem moravského arcibiskupa přednost funkci poradce východofranského krále. Znovu musela rozhodnout válka a znovu musel Svatopluk prokazovat svoje nesporné vojevůdcovské schopnosti. Dvakrát v letech 892 a 893 odrazil invazi Arnulfových vojsk posílených o nové nebezpečné bojovníky na evropské scéně, polo-divoké maďarské kočovníky. Při druhém vpádu prý sám východo-

franský panovník vyvázl životem jen díky údajné přízni svatého Jimrama. Moravané byli zkrátka chlapi od rány.

V následujícím roce 894 však mocný a také mazaný král Svatopluk, jemuž pozdější bavorský letopisec Turmair přiřkl přívlastek Magnus (Veliký), zemřel. Fuldské letopisy mu z celkem pochopitelných důvodů nevystavily právě příznivý nekrolog: „Zemřel nešťastně král Svatopluk, vévoda Moravanů a pochva vši věrolomnosti, když dychtě po lidské krvi, obcházel všechny sousední země a uváděl je lstí a klamem ve zmatek. Nakonec vybízeli své lidi, aby nebyli přáteli míru, ale spíše setrvali v nepřátelství k sousedům...“

To kronikář Regino z Prümü byl k zesnulému uznalejší, když k roku 894 uvádí: „Asi v tuto dobu zemřel též Svatopluk, král moravských Slovanů, muž mezi svými nejrozvážnější a duchem nejbystřejší. Jeho království drželi jeho synové nešťastně po krátkou dobu, neboť Uhři vše až do základů zpusťovali...“

Z pozdějších písemných záznamů vyplývá, že Svatopluk zemřel 9. března 894 kdesi na Nitransku a byl pochován v klášteře pod horou Zobor. Podle kroniky *Historia Bohemica* Eneáše Silvia Piccolominiho, pozdějšího papeže Pia II., z druhé poloviny 15. století dal Svatopluk II. převést otcovo tělo na Moravu a uložit v hrobce předků na Velehradě. Ale dost možná je to jen legenda podobná těm dvěma nejznámějším, které o moravském králi Svatoplukovi zná dnes téměř každý trochu sečtější zájemce o historii. Především je to pověst o třech prutech, kterou zřejmě jako první zaznamenal byzantský císař a spisovatel Konstantin Porfyrogennétos:

„Je třeba vidět, že Svatopluk, vládce Moravy, byl statečným a obávaným mužem pro národy, které s ním sousedily. Tento Svatopluk měl tři syny. Když umíral, rozdělil svou zemi na tři díly a svým třem synům zanechal po jedné části. Prvního ustanovil velkým (hlavním) vladařem, ostatní dva podřídil svrchovanosti prvního syna. Napomínal je pak, aby jeden proti druhému nečinili rozbroje, a ukázal jim takový příklad: Vzal a svázal tři pruty a podal je prvnímu synovi, aby je zlomil. Když tomu nestačily síly, dal je opět druhému a podobně i třetímu. Potom rozdělil ty tři pruty a dal je třem po jednom. Oni je vzali a na příkaz, aby je zlomili, ihned je

přelomili. A tímto příkladem je napomenul a pravil: „Zůstanete-li svorni a v lásce nerozlučitelní, nepřátelé vás nebudou moci porazit a podřídit. Povstane-li mezi vámi svár a řevnivost a rozdělíte-li se ve tři vlády, nepodléhající prvému bratrovi, zahubíte se navzájem a sousedními nepřáteli budete zcela zničeni!“ Když pak po Svato-
plukově smrti setrvali v míru jeden rok, vznikl mezi nimi svár a roztržka a jeden proti druhému pozvedli vnitřní válku...“

Z údajných tří Svato-
plukových synů známe dva – Mojmíra II., který se stal po otcově smrti vládcem Velké Moravy, a Svato-
pluka II., jenž dostal do správy údělné nitranské knížectví. V některých pís-
emných pramenech však bývá zmiňován jako druhý jakýsi Preslav,
prý syn druhé Svato-
plukovy manželky Svatožizny. Tento Preslav údajně založil Bratislavu, původně nazývanou Praslavgrad, v latin-
ských rukopisech uváděnou jako Brezalauspruc.

Na uprázdněný trůn usedl po Svato-
plukově smrti jeho nejstarší syn Mojmír II., zatímco mladší Svato-
pluk II. se stal údělným kní-
žetem ve východní části říše se sídlem v Nitře. Fuldské anály za-
znamenal, že s tímto podřízeným postavením, zcela ve shodě se
starou pověstí o bratrské nesvornosti, nebyl příliš spokojen. Mojmír II. ještě v témže roce, kdy zaujal otcovo místo, tedy v roce 894, uzavřel mír s východofranským panovníkem a budoucím císařem Arnulfem. Zřejmě si tak chtěl uvolnit ruce ke konsolidaci poměrů ve vlastní říši.

Jenže už v následujícím roce se od Velké Moravy odtrhli Češi. Jejich zástupci vedení asi dvacetiletým Bořivojovým synem S-
pytihněvem a jakýmsi knížetem Vitizilou, snad Vitislavem, se objevili na říšském sněmu v bavorském Řezně a zavázali se Arnulfovi věr-
ností. Česká delegace souhlasila s obnovením dávného poplatku Východofranské říši a S-
pytihněv byl prý při této příležitosti pokřtěn. Mojmír II. na odpadnutí Čechů bleskurychle zareagoval trestnou výpravou do české kotliny, ale na vývoji mezinárodněpolitické situace se tím už nic nezměnilo. Navíc jeho problémů a vojenské zaneprázdněnosti využili i Srbové a rovněž se zbavili závislosti na Moravanech. Pomoc u Arnulfa hledal také mladší bratr Svato-
pluk II. Dokládá to písemná zpráva, podle níž žádali vyslanci Mojmíra II. na panovnickém dvoře v Ottingenu právě korunovaného císaře, aby

s ohledem na platnou dohodu nepřijímal uprchlíky, dnes bychom řekli politické exulanty, z Velké Moravy.

Bratrské spory nakonec vyvrcholily krvavým válečným střetnutím, na dolním toku řek Moravy a Váhu vypukla občanská válka. Krajem táhly skupiny jezdců i pěšáků, vypalovaly vesnice a menší hradiště. Za této situace císař Arnulf samozřejmě vycítil příležitost. Bez ohledu na platnost uzavřeného míru – ostatně na nějaké smlouvy se nikdy příliš neohlížel – vyslal na Moravu vojenskou výpravu Bavorů vedenou velmoži Liutpoldem a Aribonem. Mojmir II. však tuto agresi úspěšně odrazil a v roce 899 oblehl svého vzpurného bratříčka na nitranském hradě. Arnulf na to reagoval dalším vojenským zásahem, jenže podařilo se mu jen vysvobodit Svatopluka II. a jeho družinu z obležení nebo snad už ze zajetí a dopravit je na území Východní marky, tedy dnešního Rakouska.

V témže roce však císař v Řezně zemřel. Mojmir II. okamžitě prokázal svoji politickou obratnost a potvrdil, že je důstojným nástupcem svého otce Svatopluka. Využil totiž vnitřních zmatků ve Východofranské říši vzniklých po Arnulfově smrti a obnovil nezávislost moravské církevní provincie. Vyslal k papeži Janovi IX. poselství s žádostí o vysvěcení nových biskupů a definitivní zřízení moravského arcibiskupství. Papež mu skutečně vyhověl. Poslal na Moravu tři své legáty – Jana, Benedikta a Daniela, a ti zde v roce 900 vysvětili jednoho arcibiskupa a tři biskupy – sufragány. Podle názoru historika Františka Dvorníka mohl tím arcibiskupem být Metodějův žák Gorazd, pocházející z urozeného moravského rodu. Činnost papežských legátů na Moravě vyvolala protesty bavorských biskupů. Nelíbilo se jim, že se Velkomoravská říše opět vymanila z jejich církevní pravomoci, a nově vysvěcený arcibiskup zřejmě znovu dával přednost slovanské liturgii před latinskou.

Po biskupských písemných stížnostech následoval nový vojenský útok. Bavoři tentokrát spolu s Čechy vpadli na Moravu, ale i tentokrát jim Mojmir II. dokázal úspěšně vzdorovat. Ale už o půl roku později, v lednu 901, vyslal do Řezna své zástupce, aby s Bavyry vyjednali mír. Na jižních hranicích se totiž objevil nový nepřítel, který ohrožoval jak Velkou Moravu, tak Východofranskou říši – maďarští kočovníci. Mojmirův obavy jistě sdíleli i Bavoři. Brzy

na Moravu dorazilo jejich velmi reprezentativní poselstvo vedené pasovským biskupem Richariusem, který se k takovému kroku jako zavilý odpůrce slovanské liturgie musel asi hodně nutit, a hrabětem Udalrikem. Uzavřený mír a vojenské spojenectví byly nepochybně diplomatickým vítězstvím Mojmíra II. Však také bylo na čase. V roce 902 vpadli Maďaři poprvé na Moravu, ale podle svědectví Herimanovy kroniky byli zahnáni na útek.

O dalších letech nám dochované letopisy zanechaly sporá a dosti protichůdná svědectví. Mojmír II. se zřejmě pokusil s Maďary dohodnout. Dokladem by měla být svatba jeho neznámé dcery s maďarským princem Zoltánem, synem velkoknížete Arpáda, zakladatele uherské arpádovské dynastie. Podle některých údajů mělo k tomuto sňatku dojít dokonce už v roce 897. Pravděpodobnější je však pozdější termín této svatby. V každém případě s diplomatickými moravsko-uherskými námluvami byl brzy konec. K roku 906 zaznamenává zpráva tzv. Saského letopisce, že „Maďaři jsou potřeni od Moravanů“. Přes tento záznam vyvodil historik Dušan Třeštík z jiných informací závěr o jediné strašné bitvě, k níž došlo v témže roce snad pod Nitrou. Moravané tu měli být rozdrčeni a Mojmír II. zřejmě padl.

Podle jiných teorií byli Moravané poraženi až v roce 907, kdy 4. července (nebo 9. srpna) v bitvě u Bratislavy prý tvořili součást bavorského vojska. Salcburské anály však v souvislosti s touto bitvou hovoří jen o vítězství Maďarů nad Bavorvy vedenými markrabětem Luitpoldem. O Moravanech se nezmiňují ani slovem. Profesor Josef Poulík naopak vyslovil v knize Pevnost v lužním lese domněnku, že někteří moravští velmoži bojovali už tehdy na straně Maďarů proti Bavorům. Že prostě po předchozí vlastní porážce vyměnili strany.

V každém případě byl podle Třeštíka výsledkem této bitvy osud Velkomoravské říše zpečetěn. Jedním dechem ale přiznává, že život na Moravě fungoval dál a Maďaři z rozsáhlého státu obsadili pouze území dnešního jižního Slovenska. Lubomír Emil Havlík se s ním neshoduje a posouvá zánik Velké Moravy do pozdějších let. Vychází přitom z tvrzení saského kronikáře Widukinda, že teprve po nástupu Jindřicha I. Ptáčníka na německý královský trůn v roce

Rekonstrukce podoby velkomoravského hradiště nedaleko dnešních Mikulčic

919 obsadili Maďari východní pohraniční území Velkomoravské říše, patrně jižní Nitransko až po Váh, a krátce před tažením proti Sasku si na Moravanech vymohli placení daní. Připomíná také listiny salcburského arcibiskupa, na nichž se až do roku 925 mezi významnými osobnostmi objevují jména Mojmir a Svatopluk, snad uprchlých členů mojmírovské dynastie. Zdali však šlo o syny krále Svatopluka nebo někoho jiného, to se z písemných pramenů nedozvíme. A jako perličku mohu dodat, že Svatopluk II. je podle pověsti považován za praotce šlechtického rodu Dietrichštejnů. Nakolik je tato legenda oprávněná, nevíme. Skutečností je, že prvním známým představitelem tohoto rodu byl kolem roku 1000 v rakouských Korutanech jistý Reinpertus. Otázka, zda měl opravdu mojmírovský původ, zůstane asi navždy záhadou.

Zkusme si však představit, co by se stalo, kdyby naopak Moravané rozdrtili Maďary a zahnali je daleko do uherské pusty. V úvodu této kapitoly jsem vám představil jejich vládce Mojmir II., který velí svému vojsku k útoku. V té chvíli byly bratrské půtky zapo-

menuty a Svatopluk II. velel levému křídlu Moravanů. Právě jeho jezdci a pěšáci měli rozhodující podíl na slavném moravském vítězství u Nitry, když nečekaně z boku napadli sebevědomé Maďary. Znenadání zasypali protivníka mraky šípů a zcela rozvrátili jeho řady. Maďarští jezdci valem obraceli koně a dávali se na kvapný ústup, byť svými počty Moravany zdaleka převyšovali. Historikové odhadují, že do bitvy u Nitry mohl Mojmir II. postavit včetně bavorské pomoci asi 20 tisíc vojáků, kdežto Maďarů prý bylo hodně přes třicet tisíc. Mojmirovo vítězství nejenže zachránilo Velkomoravskou říši, ale přineslo její další rozšíření zhruba o dnešní Maďarsko, zatímco Maďari ustoupili až do oblasti Moldávie a jihozápadní Ukrajiny, kde o století později vybudovali svůj stát.

Po svém vítězství u Nitry se moravské vojsko vydalo do Čech, kde nad Vltavou na hradišti Praha se mu poddali předáci českých kmenů a přislíbili odvádět každoročně poplatky. Mojmir II. pak pověřil Bořivojova syna Sptyihněva správou této země a k ruce mu ponechal silný kontingent Moravanů. Třebaže zahnal Maďary a zpacifikoval odbojné Čechy, jeho panování zdaleka nebylo klidné. Mečem a ohněm šířil křesťanství za severními hranicemi mezi Slezany, Polany a Vislany, jejich území po patnáctiletých bojích přičlenil ke své říši a předal vládu nad ním mladšímu bratru Svatoplukovi II. Oblast Panonie a Dolních Rakous se zase stala předmětem sváru mezi Moravou a Bavorskem, který nakonec rozhodla bitva u Vídně, v níž Mojmir II. zvítězil především zásluhou najatých maďarských jezdců. Slovanská liturgie zaváděná v rozsáhlé oblasti střední Evropy vyvolávala protesty německých biskupů, ale vzhledem k silnému oslabení papežské moci počátkem 10. století zůstávalo jen u slovních pohrůžek.

V roce 921 zemřel slavný moravský král Mojmir II. a na trůn po něm usedl jeho syn Mojmir III. A právě za jeho panování se Velkomoravská říše ocitla ve vážném ohrožení. Dosud pohanské Polabské Slované a křesťanské Čechy se chystal pokořit saský král Jindřich I. Ptáčník. Během krátké doby rozšířil hranice své země až k Labi a poté přitáhl k Praze, kde se mu pokořil místodržící moravského krále Václav. Mojmir III. spolu se svým strýcem Svatoplukem II. a silnými vojenskými oddíly rychlými pochody prošli